

Олександр Литовченко

ОРГАНІЗАЦІЯ ФОТО- ТА КІНОСПРАВИ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ В 1919–1922-х рр.

У статті йдеться про формування фото- та кіносправи на території УСРР загалом та Чернігівщини зокрема на початковому етапі становлення радянської влади. Показано перші кроки новоствореної влади у напрямку радянзації досліджуваних сфер.

Ключові слова: Всеукраїнський кінокомітет, Всеукраїнське фотокіноуправління, фото- та кіносправа.

Фото- та кінодокументи є важливими джерелами для дослідження історії минулого. Вони виступають своєрідними свідками історичних подій, підкріплюючи історичні знання про ту чи іншу подію. Тим самим фото- та кіноматеріали віддзеркалюють реальність життя людей, відображають краєвиди міста, архітектурні пам'ятки тощо. Їхнє дослідження дає змогу пролити світло на ту дійсність, яка залишається поза увагою дослідника в ході вивчення документальних джерел.

У період становлення радянської влади розпочалися суттєві зміни в соціально-економічній та суспільно-політичній сферах життя, що призвели до трансформацій фото- та кіномистецтва. Зокрема, фотографія в післяреволюційний час поступово перетворилася на засіб агітаційно-пропагандистської роботи. Аналогічною була і ситуація з кіномистецтвом.

Науковці займалися вивченням питання розвитку кіносправи досліджуваного періоду переважно в загальнодержавному руслі. Так, Р. Росляк показав роботу органів управління кінематографії та розглянув нормативно-правові аспекти діяльності влади щодо цієї галузі у післяреволюційний час, а також охарактеризував особливості процесу націоналізації української кінематографії в 1918–1920-х рр.¹ Проблеми кіномистецтва в умовах тоталітарного режиму висвітлено в наукових публікаціях Т. Самойленко, О. Кузюк, Т. Стоян та ін.² У книзі Л. Госейка, серед іншого, йдеться і про загальні процеси, що відбувалися в кіногалузі³. Однак на сучасному етапі дана проблематика залишається маловивченою⁴.

Метою статті є розкриття політичних процесів, які вплинули на розвиток фото- та кіносправи в УСРР та на Чернігівщині в перші роки становлення більшовицької влади. Завданнями роботи є визначення головних цілей діяльності новостворених керівних відомств, що організовували фото- та кінообслуговування, а також характеристика роботи фото- та кіноустанов та її вплив на розвиток регіону.

Політико-економічні метаморфози, що відбулися в українських землях у післяреволюційний період, призвели до змін у функціонуванні фото- та кіногалузі. У той час розпочалася ліквідація приватної кінематографічної системи та запроваджувалася нова модель її управління⁵.

Враховуючи складну військово-політичну ситуацію в українських землях у 1918–1919 рр., радянська влада обмежилась декларативними намірами щодо встановлення контролю над кінематографом⁶. У січні 1919 р. у Харкові було створено Всеукраїнський кінокомітет, метою якого було підпорядкування кіногалузі. Дана установа перебувала у віданні Всеукраїнської ради мистецтв⁷. Першим нормативно-правовим актом, що стосувався кінематографа, стала постанова Тимчасового робітничо-се-

---

© Литовченко Олександр Леонідович — молодший науковий співробітник Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній».

лянського уряду УСРР від 18 січня 1919 р. «Про передання всіх театрів і кінематографів у відання відділу освіти». У ній зазначалося, що всі театри та кінематографи передавалися до відділу освіти, який мав розробляти інструкції місцевим радам про управління театрами і кінематографами⁸. Це був один з перших кроків до всеохоплюючого одержавлення кіномистецтва⁹.

У перші роки діяльності радянської влади розпочинався процес формування владної вертикалі, робота якої мала б відповідати поставленим ідеологічним завданням. У цей час ще не було єдиного управлінського органу, який би керував кінематографом. Одночасно кілька установ мали коригувати діяльність цієї галузі: Всеукраїнський кінокомітет, Комісаріат головного управління мистецтв і національної культури, структурні підрозділи Народного комісаріату військових справ УСРР та деякі органи місцевої виконавчої влади. Це аж ніяк не могло позитивно впливати на розвиток кінематографії¹⁰.

Важливим кроком у напрямку політики націоналізації кіногалузі став декрет Раднаркому УСРР від 25 лютого 1919 р. «Про електротетри», в якому, зокрема, йшлося про націоналізацію деяких кінотеатрів та оголошення кінокартин та діапозитивів власністю УСРР і передачу їх у відання кінокомітету Народного комісаріату освіти¹¹.

27 серпня 1919 р. голова Ради Народних Комісарів РСФРР В. Ленін підписав декрет «Про перехід фотографічної та кінематографічної торгівлі та промисловості у відання Народного комісаріату освіти»¹². Робота з націоналізації кінематографії через складні воєнно-політичні обставини з перервами тривала і в наступному році¹³. Як зазначав кінознавець Л. Госейко, датою початку української радянської кінематографії слід вважати 23 червня 1920 р. Саме тоді було оприлюднено декрет Народного комісаріату освіти, що стосувався націоналізації всіх фільмів і кінопромисловості¹⁴.

У 1918-1920-х рр. відбувалася поступова націоналізація основних підприємств фото- і кінопромисловості. Проте, зважаючи на складну військово-політичну ситуацію, вона мала неоднаковий характер по всій території України. У владних колах ще не було достатнього розуміння стосовно використання фотографій та кінофільмів як активних інструментів агітаційно-пропагандистської роботи. Саме тому більшовики не звертали належної уваги до цих галузей. Остаточні процеси націоналізації фото- та кінопромисловості завершилися лише наприкінці 1920-х рр.¹⁵

У березні 1922 р., Всеукраїнський кінокомітет було реорганізовано. Новим державним органом, котрий опікувався фото- та кіносправою, стало Всеукраїнське фотокіноуправління (далі – ВУФКУ), яке складалося з правління, організаційного, виробничого та прокатного відділів, а також ревізійної комісії. У 1920-х рр. це відомство мало практично монопольний вплив на фото- і кіновиробництво, контролюючи кінематографи України. Ця установа здійснювала цензурні функції, культурно-просвітницьку та політико-ідеологічну роботу. Крім того, ВУФКУ було фінансово незалежним органом. Залежно від прибутку це управління могло планувати свою подальшу діяльність¹⁶.

Починаючи з січня 1919 р. при Чернігівському губревкомі були організовані губвідділи, одним з яких став відділ народної освіти. У лютому 1919 р. в його складі було організовано кінокомітет. Більшовицька влада активно впроваджувала політику націоналізації, у ході якої такі чернігівські кінотеатри, як «Наука и жизнь» (тепер приміщення АТ «Ощадбанк» по пр-ту Миру) та «Мираж» (приміщення не збереглося, в той час розміщувалося на розі сучасних пр-ту Миру та вул. Шевченка) перейшли у власність кінокомітету. Кінотеатр «Мираж», який у дореволюційний час вважався одним з кращих, було закрито. Майно було частково розграбовано чи передано до повітів¹⁷. У 1922 р. також були проблеми з організацією роботи даного кінозакладу, оскільки він не був переданий у відання новоствореного місцевого відділення ВУФКУ, що суперечило існуючим задекларованим вимогам¹⁸.

Будь-які намагання кінокомітету взяти губерньське кіномайно на облік не мали значних успіхів, адже до цієї справи були залучені непрофесіонали. До того ж, нова система управління кінематографами на початковому етапі не мала збалансованого характеру. Робота кінокомітету в межах Чернігівської губернії зводилась до більш

активної діяльності у Чернігові. За весь 1919 р. тільки одного разу, влітку, кінопересувка працювала в навколишніх селах (Піски, Виблі та Горбове)¹⁹.

У результаті такої діяльності голова кінокомітету Голянд був звільнений з посади. Його місце зайняла заступниця даного відомства — Автократова. Однак при новому адміністраторі справи пішли ще гірше. Тож, до основних причин неякісної роботи з кінообслуговування населення можна віднести як складну військову ситуацію в регіоні, так і невміле керування²⁰.

Ситуація, що склалася, призвела до потреби в змінах як в організаційній роботі по фото- та кіно, так і в кадровому складі. Влітку 1920 р. замість губернського кінокомітету було організовано фотокіносекцію. Її завідувачем став І. Авручевський. З цього часу робота фото- та кіногалузі на Чернігівщині стала більш активною. Проте виконанню плану в губернському масштабі заважала відсутність грошових асигнувань та малий штат працівників. Попри всі труднощі, працівники фотокіносекції зуміли організувати невелику фільмотеку. Ця збірка складалася переважно з націоналізованих кінофільмів, а також нових картин, що були закуплені з дозволу губвиконкому. Задля того, щоб налагодити кінороботу з віддаленими від Чернігова населеними пунктами, кінотехнічні засоби, що були в розпорядженні фотокіноскладу, були спрямовані на потреби повітів, а саме складське приміщення зачинили. Підтримувати тісний зв'язок чернігівській фотокіносекції з центральними керівними органами влади та навіть з владою на місцях було досить складно через малу кількість співробітників. Тому часто-густо кінообслуговування по губернії проводилося неорганізовано і це потребувало змін²¹.

Шляхом дистанційної роботи, зокрема через листування, налагодити зв'язок з повітами було складно. Існувала потреба в так званому «живому зв'язку». Так, у серпні 1920 р. було взято на роботу інструктора, який, крім забезпечення демонстрації у повітах Чернігівщини агітаційної кінокартини «Загибель капіталізму», займався налагодженням зв'язків на місцях з повітовими фотокіносекціями, інструктуючи та контролюючи їхню діяльність, а також організовував облік кіномайна. Зазначений кінофільм демонструвався з метою підняття революційного духу робітників та селян губернії. Як наголошували представники більшовицької влади, ця кінокартина мала великий агітаційний вплив на населення Чернігівщини²².

До кінця 1920 р. зв'язок з повітами Чернігівської губернії поступово почав налагоджуватися. Однак, внаслідок хвороби завідувача фотокіносекції І. Авручевського і тимчасової заміни його іншими особами, робота по кінообслуговуванню проводилася гірше²³.

На початку 1921 р. у чернігівській фотокіносекції кінострічок для показу бракувало. Тому було організовано поїздку до Київського окружного фотокінокомітету з метою обміну вже показаних фільмів на ті, які були необхідні для подальшого обслуговування повітів Чернігівщини. Разом з тим у Києві делегацією були уточнені питання з роботи фотокіносекції за вже отриманими інструкціями та розпорядженнями²⁴.

Щодо розвитку фотосправи, то у 1920 р. він відбувався переважно в Чернігові, оскільки для фотографів з повітів з суб'єктивних причин не вистачало фотоматеріалів. Справа полягала в тому, що тоді фотографування виконувалося зазвичай за вимогою радянської влади, і фотосвітлина, як зазначалося, повинна була мати ідеологічне значення. Тогочасна фотографія відображала революційне життя, становлення радянської влади, фіксування виробничих моментів з життя фабрик та заводів тощо. Фактично фото мало фіксувати «правильну» розбудову нової соціалістичної дійсності. Знімати окремих осіб дозволялося тільки з дозволу державних чиновників. Слід також зазначити, що влада контролювала як кількість, так і зміст зроблених фотографій²⁵. Фіксування побутового життя зuboжілого населення чи архітектурних споруд, що були створені в дореволюційний час, з ідеалами якого боролися більшовики, не входило до планів нових очільників держави.

Враховуючи вищесказане, особливої історико-культурної цінності набувають поодинокі збережені до наших часів знімки Чернігова, що відтворюють повсякденне життя людей, дають уявлення про вулиці та пам'ятки архітектури в 1920-ті рр. До

таких можна віднести фотосвітлини, на яких зображено, зокрема, місцеві храми (церкву святої Катерини, Спасо-Преображенський та Борисоглібський собори, будівлю Чернігівського колегіуму), що знаходяться в історичній частині міста, а також краєвиди на Єлецький монастир, Болдині гори та навколишні території.

У травні 1921 р. у губернській системі управління фото- та кіносправою відбулися зміни. З метою покращення роботи було ліквідовано фотокіносекцію, замість якої було організовано фотокінокомітет. Головою новоствореного органу залишився І. Авручевський, оскільки за його керівництва у попередні роки розвиток фото- та кіносправи на Чернігівщині дійсно досяг успіхів. Так як за його відсутності в кінці 1920 р. робота по фото- та кінообслуговуванню звелась нанівець, то її потрібно було налагоджувати знову. Цікаво, що в першу чергу було створено фотоінсценування «Сифіліс та його наслідки» з подальшим демонструванням у світловій газеті (самодіяльна газета, пристосована для читання з допомогою проєкційного ліхтаря) РАТАУ (Радіотелеграфне агентство України). Цей захід викликав значний інтерес серед мешканців Чернігова²⁶. Зрозуміло, що зацікавленість людей указаною проблемою мала своє підґрунтя, оскільки венеричні захворювання в роки буремних революційних та повоєнних перипетій були буденним явищем. Тому влада організовувала подібні заходи з профілактичною медичною метою.

Незважаючи на те, що фотокінокомітет мав у своєму розпорядженні лише одну кінопересувку, потреби в кінообслуговуванні задовольнялися не лише в Чернігові, а й у навколишніх селах. Так, були дні, коли кіносеанси влаштовувалися в трьох-чотирьох населених пунктах²⁷. За відсутністю достатньої кількості кінопересувок у 1921 р. на Чернігівщині деяку наявну кіноапаратуру пристосували під пересувку²⁸.

При наближенні строку здачі продподатку губернським кінокомітетом було створено фотоінсценування проведення агітаційної продкампанії під назвою «Страшен черт, да милостив Бог, когда внесен продналог». Ця робота була попередньо продемонстрована Голові РНК УСРР Х. Раковському та Наркомпродому УСРР М. Владимировому. В свою чергу за пророблену роботу вони подякували співробітникам фотокінокомітету та звернули особливу увагу на важливу участь цієї установи в проведенні агітаційної роботи. Після цього чернігівський фотокінокомітет отримав замовлення на виготовлення п'ятнадцяти серій вищезгаданого фотоінсценування з метою відправлення їх на Правобережну Україну. Окрім зазначеної роботи, в Чернігові під відкритим небом демонструвалися різноманітні урочистості та революційні свята. Коли погода не відповідала умовам вуличних показів, подібні заходи переносилися до приміщення Першого радянського кінематографа (тепер приміщення АТ «Ощадбанк» по пр-ту Миру)²⁹.

Робота губернського фотокінокомітету полягала в постійному обміні кінокартин з Київським окружним фотокінокомітетом та їхньому постачанні повітам Чернігівщини. Також важливим завданням було забезпечення регіону кілотехнічним приладдям та фотоматеріалами, розробка та розсилка на місця інструкцій та циркулярів щодо порядку ведення фото- та кінороботи³⁰.

Для узгодження організаційних питань на початку 1922 р. голова чернігівського фотокінокомітету І. Авручевський їздив до Харкова (на той час столиця УСРР). На думку керівника фото- та кіносправи на Чернігівщині, розпорядження київського фотокінокомітету гальмували роботу його установи, що призводило до невиконання деяких планів. Наслідком візиту стало отримання з центру нових інструкцій з метою врегулювання роботи в повітах Чернігівського регіону³¹.

Діяльність фотокінокомітету умовно можна розподілити на окремі види: безпосередньо роботу комітету, функціонування Першого радянського кінематографа та кінопересувки, а також закладів, пов'язаних з фотосправою³².

Щодо діяльності чернігівського губернського фотокінокомітету (з весни 1922 р. його було реорганізовано в губвідділ ВУФКУ), то ця установа в основному займалася розсилкою на місця спеціально розроблених інструкцій та постачанням фільмів підвідомчим повітовим кінематографам³³.

У травні 1922 р. губвідділ ВУФКУ отримав нові циркуляри та розпорядження від

ВУФКУ, Головополітпросвіти, Народного комісаріату освіти та Народного комісаріату внутрішніх справ. Ці документи мали на меті покращити роботу кіногалузі. Однак через хворобу кіноінструктора вчасно намічені завдання не були виконані. Після прийняття на роботу двох кіноінструкторів, одного з них було відкомандировано до повітів. Його завданням було прийняття та передача через губвідділ усіх місцевих кінематографів під відомство ВУФКУ. Також він брав на облік кіноінвентар та інструментував адміністраторів місцевих кінозакладів³⁴.

У ті часи траплялися випадки, коли працівників кіногалузі карали за недобросовісну роботу. Так, за невиконання розпоряджень губвідділу ВУФКУ, адміністратор Новгород-Сіверського кінематографа Саваргин був заарештований відділом управління губвиконкомом в адміністративному порядку на 10 днів з подальшим переданням до суду Ревтрибуналу³⁵.

У середині серпня 1922 р. діяльність чернігівського губвідділу ВУФКУ була обстежена ревізорами Харкова та Києва. За результатами перевірки було зроблено висновок, що робота з фото- та кінообслуговування на Чернігівщині проводилася на зразковому рівні та мала бути прикладом для інших губвідділів. Це засвідчив протокол ревізії. Однак були і труднощі, оскільки роботі заважало небажання представників влади на місцях проводити передачу кінематографів під відомство ВУФКУ. Тому губвідділ намагався вести посилену роботу в цьому напрямку³⁶. Певно, складнощі виникали і тому, що місцева влада в післяреволюційний час деякі приміщення кінотеатрів використовувала не за прямим призначенням, тому запровадження нових змін викликало додаткові турботи³⁷.

Робота Першого радянського кінематографа в Чернігові полягала в показі щовечірніх кіносеансів. Кінофільми, що демонструвалися в 1922 р., мали побутовий, історичний та революційний характер. Інколи, з метою впровадження активнішої агітаційно-пропагандистської роботи, червоноармійцям та профсоюзам безкоштовно роздавали білети на кінопокази. Часто-густо збір з кіносеансів направляли на благодійні потреби³⁸.

У кінці травня 1922 р. кінотеатр продемонстрував драму агітаційного змісту в п'яти частинах — «Все в наших руках». У стрічці йшлося про життя голодуючих Поволжя та боротьбу з голодом. На початку липня того ж року було влаштовано дитячий кіносеанс для вихованців одного з чернігівських дитячих будинків. У середині серпня того ж року збір від одного кінопоказу було перераховано до фонду Спілки працівників мистецтва, а у вересні — до «Комиссии по проведению Месяца Красных Казарм»³⁹.

Діяльність кінопересувки була направлена на влаштування кінопоказів у військових частинах Чернігова, лікарнях та військових шпиталях, а також на облаштування сеансів на повір'ї. Тут демонструвалися картини революційного змісту. У кінці травня 1922 р. для червоноармійців та робітників Чернігова було влаштовано спеціальний кіносеанс, на якому показували вже згаданий фільм агітаційного змісту «Все в наших руках». Також кіносеанси відбувалися в міському сквері. Наприкінці липня було проведено фотосеанс, на якому показували діапозитиви фотоінсценування з життя курсантів. Метою цього заходу став заклик робітників та селян до вступу на командні курси. Кінопересувку застосовували також з метою проведення агітаційної роботи щодо участі населення у призовній кампанії⁴⁰.

Щодо фотосправи, то в квітні 1922 р. для фотовиставки по Україні було виготовлено тридцять відбитків зі знімків «Домов Поволжья г. Чернигова». Під час святкування Першого Травня на повір'ї було облаштовано фотоінсценування, на якому демонструвалися портрети революційних діячів. У кінці червня цього року був улаштований фотосеанс, де показували фотоінсценування «Про хлебний займ» та «Азбука холери». Часто-густо глядачам демонстрували знімки культурно-просвітницьких установ, дитячих будинків, дитячих садків, шкіл та ін. Куратором фотосправи був відомий чернігівський фотомитець першої половини ХХ ст. В. Гольдфайн, фотостудія якого в післяреволюційний період була націоналізована⁴¹. Однак, якщо в дореволюційний час чернігівські фотографи знімали старовинну архітектуру, міські вулиці, повсякденне життя людей, робили фотопортрети та колективні фото, то за

часів більшовицької влади сюжетне наповнення фотосвітлин докорінно змінилося.

На 1922 р. зв'язок чернігівського губвідділу з київським відділом ВУФКУ полягав в обміні кінокартин, отриманні інструкцій, розпоряджень та циркулярів. З 1 квітня по 1 жовтня 1922 р. з Києва було отримано п'ятдесят вісім програм, натомість Чернігівський губвідділ надіслав шістдесят дев'ять⁴². Це свідчить про недостатньо активну роботу з організації фото- та кіносправи з боку центру та на противагу їй, більш ефективнішу діяльність у цьому напрямі в окремо взятому Чернігівському регіоні. Тож на початку 1920-х рр. Чернігівщина посідала чільне місце в Україні з фото- та кінообслуговування населення, що яскраво демонструють вищезазначені результати діяльності місцевих фото- та кінозакладів.

Таким чином, починаючи з часу утвердження радянської влади, її представниками проводилась активна робота, пов'язана з фото- та кіносправою. Задля контролю за життєдіяльністю населення фото- та кінозаклади, а також їхнє устаткування підлягали націоналізації. Постійно йшов пошук форми управління цими галузями як на загальнодержавному рівні, так і на місцях. Чернігівщина, хоч і мала чималі труднощі в організації нової системи функціонування фото- та кіносправи, однак у 1922 р. за результатами перевірки мала зразкові показники. В основі агітаційно-пропагандистської кампанії було намагання відобразити зміни «по-радянськи». У той же час висвітлення буднів чернігівців, їхнього побуту, а також відтворення міських краєвидів та архітектурних пам'яток слугували лише допоміжним чинником втілення в життя радянської політики.

1. Росляк Р. Націоналізація кінематографа в Україні / Р. Росляк // Вісник ДАКККіМ. – 2011. – № 3. – С. 171–175; Росляк Р. Формування органів управління кінематографа в Україні (1919) / Р. Роман // Студії мистецтвознавчі. – 2011. – № 3. – С. 42–48; Росляк Р. «Винні у невиконанні цієї постанови підлягають суду військово-революційного трибуналу»: (документи та матеріали з історії взаємин радянської влади та кінематографа в 1918–1919 рр.) / Р. Росляк // Науковий вісник КНУТКіТ ім. І.К. Карпенка-Карого. – 2011. – Вип. 8. – С. 136–160.

2. Самойленко Т. Українське кіно в умовах тоталітарного режиму / Т. Самойленко // Наукові праці. – 2010. – Вип. 116. – С. 32–36; Кузюк О. Управління українським кінематографом у 1930-х роках / О. Кузюк // Гілея. – 2011. – Вип. 48. – С. 156–164; Стоян Т. Українське радянське кіно та політична цензура 1920-х років / Т. Стоян // Гілея. – 2011. – Вип. 51. – С. 58–63.

3. Госейко Л. Історія українського кінематографа. 1896-1995 / Л. Госейко. – К.: КІНО-КОЛО, 2005. – 464 с.

4. Литовченко О. Фото- та кіносправа на Чернігівщині у 20-30-ті рр. ХХ ст. / О. Литовченко // Література та культура Полісся. – 2014. – Вип. 76. – С. 375–388.

5. Самойленко Т. Українське кіно в умовах тоталітарного режиму / Т. Самойленко // Наукові праці. – 2010. – Вип. 116. – С. 32.

6. Росляк Р. Націоналізація кінематографа в Україні / Р. Росляк // Вісник ДАКККіМ. – 2011. – № 3. – С. 172.

7. Росляк Р. Більшовики й український кінематограф: деякі аспекти державної політики в перші роки радянської влади / Р. Росляк // Науковий вісник КНУТКіТ ім. І.К. Карпенка-Карого. – 2015. – Вип. 17. – С. 90.

8. Собрание узаконений и распоряжений Рабоче-Крестьянского Правительства Украины. – 1919. – № 3. – С. 33; Росляк Р. Націоналізація кінематографа в Україні / Р. Росляк // Вісник ДАКККіМ. – 2011. – № 3. – С. 172.

9. Самойленко Т. Українське кіно в умовах тоталітарного режиму / Т. Самойленко // Наукові праці. – 2010. – Вип. 116. – С. 32.

10. Росляк Р. Формування органів управління кінематографа в Україні (1919) / Р. Роман // Студії мистецтвознавчі. – 2011. – № 3. – С. 42.

11. Собрание узаконений и распоряжений Рабоче-Крестьянского Правительства Украины. – 1919. – № 15. – С. 219; Росляк Р. Націоналізація кінематографа в Україні / Р. Росляк // Вісник ДАКККіМ. – 2011. – № 3. – С. 172; Росляк Р. Більшовики й український кінематограф: деякі аспекти державної політики в перші роки радянської

- влади / Р. Росляк // Науковий вісник КНУТКіТ ім. І.К. Карпенка-Карого. – 2015. – Вип. 17. – С. 91.
12. Самое важное из всех искусств. Ленин о кино / [Сост. Гак А.]. – [Изд. 2-е, дополненное]. – М.: Искусство, 1973. – С. 51.
13. Росляк Р. Націоналізація кінематографа в Україні / Р. Росляк // Вісник ДАКККіМ. – 2011. – № 3. – С. 173-174.
14. Госейко Л. Історія українського кінематографа. 1896 – 1995 / Л. Госейко. – К.: КІНО-КОЛО, 2005. – С. 19.
15. Росляк Р. Націоналізація кінематографа в Україні / Р. Росляк // Вісник ДАКККіМ. – 2011. – № 3. – С. 174.
16. Самойленко Т. Українське кіно в умовах тоталітарного режиму / Т. Самойленко // Наукові праці. – 2010. – Вип. 116. – С. 33.
17. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-593, оп. 1, спр. 1008, арк. 36.
18. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-15, оп. 1, спр. 183, арк. 171.
19. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-593, оп. 1, спр. 1008, арк. 36.
20. Там само.
21. Там само.
22. Там само. – Арк. 36-36 зв.
23. Там само. – Арк. 36 зв.
24. Там само.
25. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-593, оп. 1, спр. 66, арк. 25; спр. 112, арк. 14; спр. 706, арк. 48.
26. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-593, оп. 1, спр. 1008, арк. 36 зв.
27. Там само.
28. Что делает губполитпросвет // Известия. – 1921. – № 143. – С. 2.
29. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-593, оп. 1, спр. 1008, арк. 36 зв.-37.
30. Там само. – Арк. 37.
31. Там само.
32. Там само.
33. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-593, оп. 1, спр. 1008, арк. 37; Реорганизация фото-кино // Красное знамя. – 1922. – № 107. – С. 2.
34. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-593, оп. 1, спр. 1008, арк. 37.
35. Там само. – Арк. 37 зв.
36. Там само.
37. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-15, оп. 1, спр. 183, арк. 171.
38. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-593, оп. 1, спр. 1008, арк. 37 зв.
39. Там само.
40. Там само. – Арк. 37 зв.-38.
41. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-593, оп. 1, спр. 686, арк. 25; спр. 778, арк. 21; спр. 1008, арк. 38.
42. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-593, оп. 1, спр. 1008, арк. 38.

Александр Литовченко

Организация фото- и кинодела на Черниговщине в 1919–1922-х гг.

В статье идет речь о формировании фото- и кинодела на территории УССР в целом и Черниговщины в частности на начальном этапе становления советской власти. Показаны первые шаги новой власти в направлении советизации исследуемых сфер деятельности.

Ключевые слова: Всеукраинский кинокомитет, Всеукраинское фотокиноуправление, фото- и кинодело.

Olexandr Lytovchenko

The Organization of Photography and Cinematography in Chernihiv Region in 1919-1922

This article is about the formation of photography and cinematography at the primary

level of the establishment of Soviet power on the territory of Ukrainian SSR as a whole and in Chernihiv region in particular. The first steps of the new power in the direction of sovietization of research spheres are shown.

Photo and cinema documents are noticed to be the important sources for researching the history of the past. They reflect the reality of people's life, sights of the city, architectural monuments and others. The research of photo and video materials gives the opportunity to see the reality which remains without scientist's attention during learning of documentary sources.

The article stresses that in the period of the establishment of the Soviet power great changes began in social-economic and political spheres of life. Photography and cinematography in the post-revolutionary period were turned into means of agitation and propaganda work. The power checked not only the quantity but the content of photos.

This work tells that photo and cinema institutions and their equipment were fallen under nationalization to control people's life. They searched the form of management of photography and cinematography as at the state level so in the regions.

The conclusion is that though Chernihiv region had difficulties in organization of a new system of photography and cinematography function, good results were achieved in this work in 1922. The main aim of agitation and propaganda company was an attempt to reflect changes in soviet way. At the same time everyday life of Chernihiv residents, their way of life, reflecting the sights of the city and architectural monuments were only ancillary means of the Soviet policy.

Key words: All-Ukrainian Cinema Committee, All-Ukrainian Photo and Cinema Administration, photography and cinematography.

